

ADELIGE EJERE AF "NYSTRUP"

Af HENRY E. PEDERSEN.

DEN firelængede Gaard "Nystrup" paa Sydsiden af Vandet Sø fortæller ikke noget om, at man, her staar over for Resterne af en forsvunden Herregaard, der gennem 250 Aar var beboet af Adel, og selv om den vel ikke hørte til de største her i Thy, har den dog en Gang omfattet anselige Jordarealer. Men den Gang, "Nystrup" var beboet af Adel, var den ikke beliggende ved Vandet Sø, nej, da stod dens Bygninger, hvor nu Nystrup Plantage breder sine mægtige Plantninger, antageligt helt ude ved Kysten. Men Sandflugten, der har lagt Gaarde, ja, hele Byer øde paa Thylands Vestkyst, fo'r ogsaa haardt frem mod Nystrup. Som Aarene gik, blev dens Jorder lagt øde af mægtige Sandmiler, Gaarden maatte flyttes, man mener tre Gange, maaske fire; sidste Gang, den blev flyttet, var i 1910, og Skoven har bredt sig om dens sidste Beliggenhed, der findes i Plantagen, hvor Fiskerne fra Klitmøller har rejst et Sømærke. Endnu kan man her danne sig et Overblik over den smukke Beliggenhed, Gaarden da havde, og endnu finder man Spor af Haven. Men inde i den store Plantage, hvor Vinden suser mellem Granerne, ligger skjult under Sandmasserne Sporene af det endnu ældre "Nystrup", der i Sandstormene mødte en Fjende af ukendt Haardhed og Styrke - men Stedet betegnes ikke ved nogen "Kaalhaug" eller Minder af nogen Art.

De adelige Slægter, der har ejet "Nystrup", hørte til Lav-Adelen og har ikke spillet nogen større Rolle i vort Lands Historie; men et broget Liv har sikkert udfoldet sig her ligesom paa de nærliggende Herregaarde. Overleveringen fortæller os, at i det 13. og 14. Aarhundrede kunde der til Tider ved Vang Kirke møde 7 Kareter med Fruer og Frøkener i stram Stads. De kom fra de omliggende Herregaarde: Nystrup, Overgaard, Kokkedal, Hovgaard, Kortegaard m.fl., der ligesom "Nystrup" alle er forsvundne som Herregaarde. Bevarede historiske Kilder fortæller os om de Adelige, der har ejet "Nystrup", og herom skal i det følgende berettes.

Børglumbispen laante Penge paa "Nystrup".

"Nystrup" nævnes første Gang 1443, da Gaarden ejes af *Henrik Blik*, hvis Slægt kan føres tilbage til det 13. Aarhundrede. I sit Vaaben førte han en halv sort afhugget Enhjørning i Sølv-Felt og paa Hjelman syv eller elleve vekselvis sorte og Sølv-Faner. 1429 kvitterede han tilligemed Væbneren Jens Laursen Otte Nielsen (Rosenkrantz) til Hevringholm for Betaling for Gods i Lyngby Sogn i Allelev, som de havde arvet med deres Husfruer Kristine Jacobsdatter og hendes Moder Ingeborg Nielsdatter efter Anders Eysens Død. Henrik Blik findes endvidere nævnt som Vidne i Aarene derefter, og fra 1443 er der bevaret et Dokument, der blev oprettet i Anledning

af, at han havde laant Biskoppen i Børglum en Del Penge. Det hedder heri:

"Vi Gerth Biskop i Børglum er skyldig Henrik Blik af Nystrup a. w. 200 lib. Mk. i libskæ og rinskæ Guld, hver libskæ Gylden til 26½ Skill. og hver rinskæ Gylden til 22 Skill., for hvilke vi pantsætter ham efterskr. Gods paa Hannes i Tymmerby Sogn og Øtzlø Sogn: Skordrup (Jes Pedersen, 8 Pund Korn), 2 Gaarde i Høgnstrup (Jes Pedersen og Per Maltzen, hver 5 Pund Korn), 2 Gaarde i Tymmerby (Jes Kat, 4 Pund Korn, Arer, 2 Pund Korn). Løsning skal kyndes 3 Thing paa Nesbothing for Midsommer, og løses inden Michels Dag næstefter, og da skal Skylden følge Hovedpengene."

Som Medunderskrivere af Dokumentet finder man Nicolai Pet. de Aagaard, M. et Rathlau Friis de Nybel, Johannes Laurenti de Vix og Cresterni Therkilli de Todbøl.

Man finder ingen Steder angivet, hvor stor Gaarden har været paa dette Tidspunkt, men Henrik Blik har sikkert efter den Tids Forhold været en ret velstaaende Mand, der ikke gik af Vejen for at udlaane Penge til Biskoppen i Børglum.

Paa hvilken Maade, Henrik Blik var kommen i Besiddelse af "Nystrup", vides ikke, men naar flere Kilder angiver, at "Nystrup" efter Henrik Bliks Død er gaaet over til dennes Søn Anders Blik, er dette ganske misvisende, idet man efter alt at dømme kan regne med, at "Nystrup" i nogle Aar har været enten i Jes Kalfs eller Børglumbispens Eje.

Jes Kalf har antageligt været en af Børglumbispens Lensmænd eller Tjenere. Hvorvidt han tilhørte den adelige Slægt Kalf, er ikke let at afgøre, da han ikke findes anført i de adelige Slægtbøger. Han har sikkert ejet "Nystrup" nogle faa Aar, hvorefter Gaarden ved hans Drab atter er kommet i Familien Bliks Eje. I den Tid, i hvilken han har boet paa "Nystrup", finder man ham flere Gange som Vidne. 23. Aug. 1462 har han hængt sit Segl for et af Jes Lauridsen i Ulstrup (Hundb. H.) udstedt Dokument. I Oktober s. A. var "Kall a Nyst..." med at udstede en Vidisse paa Vendelboe Bygdething i Hjerring. 21. September 1463 var "Jens Kalf af Nystrup" med at afsige en Dom i Kollerup Kirke, og 24. September 1465 var "Kalf aff Nystrup" til Stede i Sundby Kirke i samme Anledning.

Mourits Nielsens Svende dræbte Jes Kalf.

Et Folkesagn vil vide at fortælle, at Jes Kalf blev dræbt af sin Svigermoders Skytte, men dette har intet paa sig, idet det er en historisk Kendsgerning, at han blev dræbt af Mourids Nielsens Svende. Mourids Nielsen til Aagaard maatte i den Anledning møde i Thisted Kirke for i Overværelse af en større Forsamling af Gejstlige og Adelige at indgaa et Forlig med Biskop Jep Friis af Børglum, betale en Bøde og ved Lejlighed gøre Afbigt for Kongen, der havde begæret Mødet i Thisted afholdt.

Dette Forlig fandt Sted den 7. Marts 1471, og blandt de fremtrædende Personligheder, der ved denne Lejlighed var tilsagt at møde i Kirken, var Hr. Strange Nielsen til Vestervig, Prior Gerluff Martinsøn fra Ø. Kloster, Landsdommer Niels Kaas, Provst Jens af Nors, Prior Jens Brun fra Nykøbing med flere, hvilke alle findes nævnt paa det Forligs-Dokument, der den Dag blev opsat i Thisted Kirke.

Fire Aar senere, nemlig 5. Maj 1475, gjorde Henrik Kalf en Orfejde til Mourits Nielsen ”for hans Fader Jes Kalfs Død”, og heri hedder det:

Henrik Kalf, der Væbner er: Jeg gør Vitterlig og bekiender med dette aabne Brev, at jeg med min fri Villie og med mine og mine Søskenes og Venners Raad og Samtykke har gjort og sagt, gør og siger med dette aabne Brev hæderlig og velbyrdig Mand Mourits Nielsen paa Aagaard, Niels Mortensen, Nis Michelsen, Hans Fynbo, Olav Svensk, Matthis Jyde, Olav Niesle og Bent Knudsen og alle deres Frænder og Venner, fødte og ufødte, en tro og tryk Orfejde til evig Tid for min kære Faders Død, Jes Kalf, hvis Sjæl Gud har, som Mourits Nielsens fornævnte Svende ihjelslog, og siger jeg paa mine og mine Søskenes Vegne han og dem Venskab og evig Fred, som skrevet staar, for hans Død og den Sag aldrig at drage frem igen, eller volde nogen Skade for den Sag i evig Tid, som os vil eller skulle gøre og lade fare, fødte og ufødte. Til Vitterlighed og Forvaring henger jeg mit Segl for dette aabne Brev med flere af mine og mine Søskenes Familie og Venner og andre gode Mænds som er Hr. Strangi Nielsen af Nørholm, Ridder, Hr. Henrik Olufsen, Provst paa Mors og i Han Herred, Hr. Gierloff Marthensøn, Prior paa Ø, Jens Poulsen, Sognepræst i Kjettrup, Hr. Terben Mattisson, Sognepræst i Klim, Anders Blick af Nystrup m. fl. . . . Givet og skrevet paa Hanherredsting.

Paa det Sted, hvor Drabet paa Jes Kalf fandt Sted, blev der rejst et stort sort Kors, som Pigen Ane Trab (født 1730, død 1830) erindrede at have set. Stedet kaldes endnu Korsbaaren, og man mener, at Jes Kalf blev begravet der.

Som omtalt nævnes Jes Kalf første Gang til ”Nystrup” 1462, og Mordet paa ham har sikkert fundet Sted omkring 1470. Muligvis har Jes Kalfs Søn, Henrik Kalf, haft Gaarden nogle Aar derefter. Man finder ham dog ingen Steder skrevet til ”Nystrup”.

Krigeren Mikkel Blick var Thybo.

I Aaret 1475 var ”Nystrup” imidlertid igen kommet i Slægten Bliks Eje, idet *Anders Blick* af ”Nystrup”, en Søn af Henrik Blick, dette Aar var nærværende paa Hundborg Herredsting og samme Aar forseglede Orfejden ved Jes Kalfs Død, og ved denne Lejlighed skrev sig til ”Nystrup”. Sidste Gang, Anders Blick nævnes til ”Nystrup”, er 1502, da han pantsætter en Gaard i Hillerslev Herred til Prioren i Ø. Kloster.

I sit Ægteskab med Anne Kaas af Voergaard havde Anders Blick fire Sønner, af hvilke Mikkel Blick er Slægtens mest kendte Mand, idet han under Grevens Fejde som Kriger og Hærleder svang sig op til at indtage en betydelig Stilling inden for Adelen. 1520 var han med paa Togt til Sverige, var Hovedsmand paa Elfsborg og deltog i Stockholms Forsvar. 1523 var han Foged paa Akershus, sluttede sig samme Aar til Kong Frederik den Første, som til Belønning gav ham Skien Len, hvilket han dog atter mistede 1531, da han paany sluttede sig til Kong Kristian den Anden og blev dennes Fodermarsk. Alt hans Gods i Danmark, som rigtignok indskrænkede sig til tre

Gaarde i Gjerløv Herred, blev derfor beslaglagt og bortforlenet til Axel Juul. 1534 stod han i Grev Christoffers Tjeneste og var sammen med Hans Franke grevelig Lensmand paa Nykøbing Slot. Aaret efter var han Lensmand paa Hjortholm, blev fangen ved Helsingborg, men snart efter udvekslet med Henrik Rantzau.

Efter hans Død, der sikkert har fundet Sted i Holland, hører vi, at hans Broder Iver Blick efter ham skal arve en Kyrads. I Brevet hedder det:

”Jeg Jep Friis, Hr. Tyge Krabbes Kjøgemester, gør vitterligt og kjendes med dette aabne, beseglede Brev (at) have anammet og undfanget en Kyrads af ærlig, velbyrdig Mand og strenge Ridder, Hr. Oluf Rosenkrantz til Valløf, hvilket Harnisk og Kyrads arveligen tilfaldet er Iver Blick i Jylland efter hans Broder Mikkel Blick, hvis Sjæl Gud naade. Til Vidnesbyrd trykker jeg mit Signet neden for dette mit Brev, skrevet i Kjøbenhavn Fredagen næst efter Vor Frue Dag nativitatis (10. September) 1540.

Denne Broder, Iver Blick, var i Besiddelse af en lille Herregaard ”Beg” (”Nørbækgaard”) i Sønderlyng Herred, til hvilket Slægtsnavnet var knyttet til henimod Slutningen af det 17. Aarhundrede.

En Søn af Anders Blick, *Henrik*, overtog efter Faderen ”Nystrup”, hvortil han skrev sig 1507. Hvor længe Henrik Blick har ejet Gaarden, vides ikke, men fra 1525 til 1550 skriver hans Broder *Erik Blick* sig til Gaarden.

Adelens ”frivillige Gave” til Christian III.

Som Følge af Landets tyngende Gældsbyrde paalagde Kong Christian den Tredie 1543 den danske Adel at svare en Tyvendedel af deres Indkomst i Skat til Staten. Skatten skulde dog ikke, hedder det i et aabent Brev til Adelen, regnes for Pligt eller Sædvane, men kun som ”en frivillig Gave”.

I Skattelisten over jyske Adelsmænd finder man Erik Blick til ”Nystrup” opført til at skulle svare Kongen 6 Daler. Paa samme Liste ser man, at Thomas Madsen, Ullerupgaard, skulde svare 42 Daler 10 Mark, Jep Friis, Lyngholm, 173 Daler 380 Mark, Birgitte Dyre, Tødbøl, 29 Mark og Lucas Krabbe, Vesløgsgaard, 100 Mark. Som den største Skatteyder i hele Jylland finder man opført Frantz Banner til Kokkedal, der var ansat til 500 Daler 1200 Mark.

Det var jo ikke noget stort Beløb, Erik Blick skulde betale, men Sandflugten havde da ogsaa allerede paa dette Tidspunkt begyndt at lægge Gaardens Jorder øde.

Da Slægten Lunov kom til ”Nystrup”.

Kender vi ikke ret meget til Erik Blick, der var gift med Anne Nielsdatter af Gerholm, saa gives der dog fra hans Tid Oplysninger, der lader formode, at der har været ført en Del Selskabelighed mellem mange af de Smaa-Adelsmænd, der paa denne Tid boede her i Thy. Og et Bevis herfor maa søges deri, at Erik Blick giftede sine 2 Døtre ind i Slægten Lunov.

Denne gamle jyske Adelslægt, der dog aldrig hævdede sig over den lavere Adel, er oprindelig indvandret fra Syd. I Mecklenburg findes et Gods af Navnet Lunov. Slægtens Vaaben var et delt Skjold: 1. Felt tre Gange

tværdelt af Sølv og sort, 2. Felt Sølv. Paa Hjelman 2 Vesselhorn med samme Inddeling.

Slægten Lunov optræder første Gang i Thy i 1492, da Las Johansen til Søgaard (Hill. Herred) findes som Vidne førende Lunov-Vaabnet; i Anetavler kaldes han ogsaa Laurids Lunov.

Naar man nu ved, at Søgaard vedblivende var i Lunov-Slægstens Eje, indtil den 1574 af Hans Ovesen (Rød), en Sønesøn af Las Johansen, der havde været Kaptejn i Syvaarskrigen, mageskiftedes til Kongen med Fasen og Moltum i Trondhjem Stift, kan man sikkert gaa ud fra, at *Niels Lunov* til Rudgaard (Nørager Sogn, Sønderhald Herred), der var Søn af den bispelige Lensmand paa Aulegaard Jesper Lunov, under et Besøg paa Søgaard i Thy har stiftet det Bekendtskab med Anne Erikzdatter, der førte til deres Giftermaal. Og Slægtskabet mellem de to adelige Familier styrkedes yderligere ved Søsteren Ingers Giftermaal med Otte Lunov til Holmegaard (Rinds Herred), en Brodersøn til Niels Lunov.

Erik Blik levede endnu 1556, og Gaarden har i hans Tid lidt ualmindelig meget under Sandflugten, hvad der fremgaar af en Præsteindberetning fra 1555, hvori det hedder:

”Item leger ther en herregord wiid nauffn Nystrop oc beeklager præsten, att hand fanger ther huereken thinde eller andet aff, oc sandt hauffer møgitt ød thende forne sogne marck, saa thz mindskes huert aar mett sed”.

Erik Bliks to Døtre led samme Skæbne, idet deres Mænd døde, og de sad saaledes som Enker tilbage paa deres Gaarde. *Anne Bliksdatter*, der blev Enke 1573, havde endda hele to Gaarde, nemlig ”Nystrup” og ”Rudgaard” med samt deres Tilliggende, og hun har sikkert haft nok at gøre med at holde Styr paa dette. Hun har dog utvivlsomt været en driftig Kvinde, hvad man blandt andet ser deraf, at hun søgte at samle sit Gods saa nær til Hovedgaardene som vel muligt, i hvilket øjemed hun mageskiftede nogle af sine Gaarde med Jord, der var beliggende i Nystrups Nærhed.

Anne Bliksdatter var 1578, da hun opholdt sig paa ”Rudgaard”, udsat for, at denne brændte, og, hedder det i Overleveringen, ”hun kom nøgen derfra uden Klæde eller Sko”, og hvad mere var, hendes Skøder paa de to Gaarde var ved samme Lejlighed gaaet op i Luer, og der udstedes i den Anledning et aabent Brev,

”hvorved det strengelig forbydes alle at rejse Trætte, Tiltale eller Forfølgning paa Rudgaard og Nystrupgaard med Tilliggende Gods, Fiskeri og anden Herlighed, der tilhørte Fru Anne Bliksdatter og hendes Børn, og som hun og hendes afdøde Mand Niels Lunov ulast og ukæret have haft i rolig Besiddelse, da hun har berettet, at hendes Breve paa dette Gods ere brændte ved Rudgaards Brand”.

I Niels Lunovs og Anne Erikzdatter Bliks Ægteskab var der fire Børn, nemlig Jesper Lunov til Rudgaard, Erik Lunov, Maren Lunov, der var gift med en ufri Mand Mads Iversen, Bartskeer i Thisted, samt Christoffer Lunov.

Fru Anne Bliksdatter til ”Nystrup” blev begravet i Vang Kirke, hvor der opsattes en Trætavle til Minde om hende, men denne Tavle er dog forlængst borte.

Af Christoffer Lunovs Saga.

Allerede før sin Moders Død har *Christoffer Lunov* overtaget begge Gaarde, og 1585 solgte han Halvparten af Rudgaard til Erik Lykke. Christoffer Lunov har været en meget tvivlsom Person, hvis Rygte og Levned langt fra var en Adelsmand værdig. Allerede i sin Ungdom havde han begaaet et Vaadedrab, og i det hele har han sikkert været en Person, der søgte at berige sig paa enhver tænkelig Maade.

Da Erik Lykke dør og dennes Enke Margrethe Gøye til Trudsholm saaledes bliver Medejers af Rudgaard, sælger han sin Halvpart til hende, uden at han dog vil give hende Skøde, og efter at der havde været en aarelang Trætte mellem dem, ser hun sig nødsaget til at anlægge Sag mod Christoffer Lunov i 1608,

”fordi han ikke, som han havde belovet, havde villet give hende skøde paa halvparten af Rudgaard, som hun havde afkøbt ham, da han for hans store uskikkeligheds skyld, som han havde bedrevet imod hende, og for fred og ros skyld havde været nødtrængt til at købe ham ud af fællesskabet og give ham 8000 enkende daler for hans halvpart, skønt Gaardens og dens tilliggende ikke kan være halvparten de penge yærd i det dyreste”.

Margrethe Gøye faar Medhold i Dommen, og Christoffer Lunov maa derefter fortrække fra Rudgaard.

Aaret efter at denne Dom var faldet, var Christoffer Lunov i Vinden igen. Ugift, som han var hele sit Liv, har han ført et forargeligt Levned, og han anklages denne Gang for at have bortført en anden Mands Kone. Det hedder i et Brev:

”Jens Grøn i Veedt (Vedø) i Hald Herred i Kallø Len, klager over, at en Adelsperson, ved Navn Christoffer Lunov, for nogle Aar siden voldelig har frataget ham hans Hustru, bortført hende og siden ligget i et løbsagtigt og ukristeligt Levned med hende”.

Antageligt har det været med denne Kvinde, han havde Datteren Anne Christoffersdatter, der blev gift med Præsten i Vang, Hr. Jens Christensen. Denne Datter gav Christoffer Lunov 1618 sin Gaard ”Elstedgaard” i Hassing Herred.

Hvorvidt der i det hele taget blev noget Resultat ud af Undersøgelserne mod Christoffer Lunov for hans ryggesløse Levned, er meget tvivlsomt. 1623 udstedes der atter Befaling til at rejse Sag mod ham, fordi ”han havde levet sammen og avlet Børn med en anden Mands Ægtekvinde”. Antageligt har Christoffer Lunov ved Penges Hjælp forstaaet at unddrage sig Følgerne af sine Gerninger, og han døde paa ”Nystrup” Natten mellem den 7. og 8. Marts 1640 i Nærværelse af sin uægte Datter, der siden af Broderen Erik og hans Medarvinger mistænktes for at have besveget Boet.

De sidste adelige Ejere.

Efter Christoffer Lunovs Død overgik Gaarden til *Ove Lunov* (en Sønesøn af Inger Erikzdatter til Holmegaard), hvis Søster Fru Anne Lunov, Enke efter Niels Harbo, 1655 sad som Enke paa Nebel i Vester Vandet. Fra 1652 sad *Christence Dyre* som Enke paa ”Nystrup”, der 1668 angives til 20 Tdr. Hartkorn. I sit Ægteskab med Ove Lunov havde Christence Dyre fire Børn, af hvilke en Søn,

der 1676 var Kornet ved Oberst Kruses Regiment af jydsk i Rostjeneste, betragtes som det sidste mandlige Skud af Slægten Lunov. Datteren Else var gift med *Vil Orning*, der 1687 maatte afstaa "Nystrup", der nu var svundet ind til 12 Tdr. Hartkorn, til Kongen for Skatterestancer.

Dermed var Adelen Dage paa "Nystrup" forbi. Gaarden blev udlagt til Ryttergods, og 1715 solgtes "Nystrup" (6 Tdr. Hartkorn) ved en Auktion til Bonden Niels Jørgensen for 821 Rdl.

Kilder.

Danske Atlas, Kancelliets Breve, Jydsk Historie og Topografi, Traps Danmark, Optegnelser ved E. Tang Kristensen, Kongens Rettertings Domme 1605-14, Krag: Christian III, Wulff: Vendelbo Stifts Historie, Danske Magasin, Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen, Stamtavle over danske Adelslægter, Dansk Biografisk Leksikon.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1937, side 312-323)